

Szirnó és Wolfgang Amadeusok plakettje

[2011. február]

Jött a hír. Egyszerűen csak jött, szárnyra kapott, szállt a széllel, mobilokon terjedt esemesben, méleken a gépeken, padok fölött összehajoldozva sutyorogták, és csak terjedt tovább. A valahai nyolcadik bé szinte minden, szociálisan még nem teljesen periférikus tanulójához eljutott. Tudniillik, hogy Gabi néni azt üzenté.

Azaz nem is annyira üzenté, mint inkább csak mondta, nem is csak ő (ez fájt talán a legjobban), hanem jóformán az összes tanár egybehangzóan mondta – van hát, lehet hát valóban olyan, hogy mind az összes tanár, valami ógörög tragédia karaként felsorakoznak a színpad (tanári) valamely sarkában, és így szólnak.

(TANÁRI) KAR:

SZÓLJUK HÁT AZT, AMIT GABI NÉNI A KAR TAGJAKÉNT, DE KÜLÖN, MAGÁNEMBERI MINŐSÉGÉBEN IS SZÓLT, NEVEZETESEN, HOGY.

Ez elképzelhetetlen. Sziránó nem egészen tudta, mit érez, de érezni azért érezte. Nagyon.

Hogy azonban kellőképpen megérthessük, miről is van szó, fel kell idéznünk Sziránóék ballagását. Azaz, csak amennyire ez lehetőségünkben áll. Tudvalevő, hogy Sziránó Általános Iskolájában Sziránóék osztálya évek, talán évtizedek óta a legjobb társaság volt. No nem magatartási szempontból, még nem is a versenyeredményeik miatt (mégis melyik osztályban ne akadna egy-két nyolcadik vagy tizedik helyezett a Zrínyi Ilona Matematikaverseny megyei fordulójában?...). Ennek más oka volt. Sziránóék okosak voltak. Főleg persze Sziránó, akiről már akkoriban is mindenki tudta, ki tudat alatt, ki fölött, hogy egyszer novellák főhőse lesz. Talán Esti Kornél óta nem járt semmilyen magyar oktatási intézménybe olyan regényes alak, mint Sziránó. De a többiek is okosak voltak. Azaz, a mezőny volt gyenge. A világ ugyanis vészesen hülyül, és mi ebben (ebben legalább) élen járunk. Persze, vannak ellenpéldák, meg hát nem illik ilyesmit nyilvánosan végiggondolni, de ha a nagy számok törvényét, vagy akár csak bármely magyar közterület átlagos benépesítőit vesszük szemügyre, tisztán láthatjuk: a hajdan erős magyar nemhogy romlásnak indult, hanem már zöld (semmi piros, vagy akár csak egy kis fehér), nyálkás, kocsonyás, szaga van, és jönnek rá a legyek. És azt állítani, hogy ez a gyerekeken nem látszik, nos, ez teljesen logikus egy rakás hülye részéről. A kisebb rakás okos pedig udvariasan hallgat róla, néha megköszörüli a torkát, majd legyint, és inkább tovább várja a nagyszerű köszvényt, infarktust vagy rákot.

Hogy most mi a csodának kellett ide ez az amúgy teljesen szövegidegen fejtegetés a magyarság aggasztó állapotairól, joggal kérdezi majd mindezeket olvasván Sziránó, mégse lesz igaza. Ameddig a hülyeséget teljes valójában nem ismertük meg, míg teljes setétségében meg nem mutatkozott napjaink szellemi restsége, tohonya mentális tehénkedése, míg kellőképp el nem igazodtunk napjainkban (illetve Sziránó napjaiban), nem foghatjuk föl eléggé, mennyire okosak is voltak ezek az átlagosnál kicsit gyengébb szellemi képességekkel megáldott kölkök, akik ekkoriban történetesen Sziránó osztálytársai lettek (mára többségük novellák színtelen-szagtalan, szürke statisztája, lásd pl. „a többi ember eközben, minderről mit sem sejtve jött-ment az utcán, ügyes-bajos dolgait intézte, volt, aki buszra várt, más napilapot olvasott a padon”, na ezek ők, a buszvárók, napilapolvasók).

Ilyen volt tehát Sziránó osztálya, a maga fantáziátlanóságában, közepszerűségében és érdektelenségében még valamelyest kiemelkedő dombocskája egy süllyedő világnak. A továbbiakban már nem hasonlítgatunk (moralizálunk, politizálunk, filozofálunk, satöbbizálunk), egyszerűen csak kiváló tanulócsoporthoz tekintjük őket.

Sziránóék, bárhogy leplezték is, egy évvel korábban még párás szemmel és tátott szájjal nézték az akkori nyolcadikosokat, akik hasonlóképp különlegesekek voltak, épp csak annyi különbséggel, hogy náluk butább, hülyébb, modortalanabb, semmirekellőbb évfolyamot nem láttak még Sziránó Általános Iskolájában. Különleges idők is lehettek ezek bizvást, ennyi szélsőértékkel, Sziránó évek múltán is nem kevészer csóválta a fejét, mikor eszébe jutottak e már-már paranormális körülmények, melyek közt iskolába

kényszerült járni, bár gyanította, kényszerülés ide vagy oda, e furcsaságoknak valahogy mégis egyedül ő (sőt, nem is egyszerűen csak ő, hanem az a különleges lencse, amin keresztül a világot nézi, vagy az őt) lehet az oka.

Ott tartunk tehát, hogy Sziránóék meg voltak hatva, mennyi szeretetet, megbecsülést, szinte és mondhatni tiszteletet kapnak ezek a sehonnaiak, ezek az iskolaszégyenék, ezek, akik mindig hangosan bőfögtek énekóra alatt. Sziránó ekkor valahogy mindig Wolfgang Amadeus Mozarta gondolt, aki, legalábbis Sziránó képzeletében, sosem bőfögött énekóra alatt, de ha mégis, hát végképp nem direkt és hangosan. Ilyenkor kellemes, meleg érzés öntötte el, mert tudta, Wolfgang Amadeus (mert hogy ő csak per Wolfgang Amadeus volt Sziránónak, mégiscsak értelmiségiek egymás közt) most vele értene egyet, márpedig Wolfgang Amadeus az emberiség kultúrájának egyik fényesen világító alappillére (ekkoriban még nem zavarták annyira a képzavarok, hogy ezen a ponton finom korrektúrával zabolázta volna tulajdon gondolatmenetét), aki most – az egyetemes emberi kultúra, vagy jobb híján legalábbis az énekóra – védelmében bizvást bajtársi kezet nyújtana Sziránónak, aki ezáltal (meg hát legalább így magunkban ne szerénykedjünk – amúgy is) hasonló világító alappillérré válna.

Sonka Elemérné Mangalica Sárka igazgatónőtől (akinek ezen, Sziránó által adott becenevét az egyszerűség kedvéért most ne is oldjuk föl inkább), Bajusz Tanár Úron át egészen Röfírozsi karvezető néniig (detto) bezárólag, a teljes tanári kar odavolt ezekért a „kis rosszsontokért”, mint Sonkáné azt több órányi relatív hosszúsággal bíró (abszolút hossz: tizenhárom perc, negyvenkét másodperc, plusz taps) évváró beszédében éleslátón megfogalmazta. A hetedikesek részéről Sziránó búcsúzott beszédében az aljadék geciktől, akik – kissé csípős, de az iskolai vezetés számára még épp megtűrt mértékűen ostorozó – beszédében végül a „fedhetetlen egyéniségek” megnevezéssel illettettek. Sziránó felsorolta a neki „és az egész iskolának is bizonyára” majd nagyon hiányzó „kiemelkedő tanulókat, sziporkázó elméket”, mint a Schiffert, aki egy bukása mellett három betört ablakkal, két igazgatói és öt osztályfőnöki intővel dicsekedhetett, vagy Ganay (Ganály!!) Lacikát, aki a legtöbb, egy perc alatt, tanóra közben, nyilvánosan, hangosan kimondott bazmeg rekordját tartja, melleleg – a második emeleti fiúvédé falán díszelgő, aprólékosan kidolgozott és naprakész statisztika szerint – máig megdönthetetlenül.

Egy év múlva Sziránóék is elballagtak. A belpolitikai helyzet néhány, apróbb változása eredményeként, minden előzetes várakozással ellentétben, az eddigre már túl nagy veszélyforrásnak tekintett Sziránó helyett egy nyolcadik dís, ronda, szeplős, fogszabályzós kislány mondhatott beszédet, amelyben megköszönte „fedhetetlen oktatóinknak, hogy diákeveinken erős, biztos kézzel végigvezetve minket, most elindítanak minket a felnőtté válás rögös, mégis édes ígérgetű útján”. Mi ez a szar, és miért nem te mondd, fordultak a kérdőjelek Sziránó felé minden lépcsőfokról, de Sziránó, bár sosem tanulta, jó ösztönű, autodidakta mártírként tudta, a szilenciumra ítélték szótlán, kemény göggyével kell most panaszszó nélkül, határozott mozdulatot tennie a kezével, aminek jelentése: erről nem beszélünk. Legalábbis nem itt és most.

Sziránónak igazából nem tetszett a ballagásuk. Holott minden adott volt, őszinte keserűségéhez és nosztalgikus fájdalmához éppen kellemes arányban keveredett az elnyomottak büszke és felszabadító göggye, tudta, erkölcsi győztesként, legfontosabb személyiségként hagyja el az iskolát, emelt fővel, és zsebében a Sziránó Majdani Gimnáziuma gimnáziumba szóló, kiváló felvételiijével. Ő azonban mégis az évvárót várta. Ahol végre átadhatják neki a Sziránó Általános Iskolája-plakettet. Ez a plakett volt a mindene immáron nyolcadik éve. Ezt ugyanis – és talán ez volt az egyetlen olyan elismerés, amit – nem a kémia-, fizika- és matematikaversenyek győztesei kaptak (akik az e versenyeken elnyert díjaikért újabb, iskolai díjakban és jutalmakban is részesültek, amelyeket tanév végén további díjakként és elismeréseként számítottak be, még további iskolai díjak és elismerések odaítélésekor). Ezt a plakettet speciel az iskola szellemi életét, közösségi akármijét, satöbbi satöbbijét döntően befolyásoló, kiemelkedő egyéniségek kapták, még hozzá a tanévzáró utolsó aktusaként, a jutalomkönyvek, egyéb díjak és elismerések kiosztása után, egyedül e díj esetében rövid méltatással is kísérve. Egyértelműen ez volt a legtöbb, amit bárki is elérhetett Sziránó Általános Iskolájában, és mindenki tudta, hogy ez idén csakis Sziránót illeti. Elvégre is Esti Kornél és Wolfgang Amadeus.

Sziránónak pedig, minek is tagadjuk, ez volt a legkevesebb, ami kijárt. Az iskola vezetésével való, hajdanán felhőtlen protokolláris viszonyának megromlása sok mellőzéssel járt, ilyen volt a fent emlegetett szilencium is, de azt is el kell ismernünk, hogy még anno Sziránó pikszisben levésének idején sem

kaphatott hivatalos, egyértelmű elismerést. „Ne értsd félre, mi (és ez alatt a TANÁRI KARra, mint egyszerre az övéire és azokra is utalt Gabi néni, mikor ezt mondta Sziránónak) tényleg nagyon értékeljük, amit a közösségért teszel, és azt is tudják ott (biccentett szinte észrevehetetlenül informálisan a tanári felé), hogy te vagy a legjobb irodalomból és történelemből, de azt bizonyára megérted, hogy ez még önmagában nem elég a jutalomkönyvhöz.”

Na, akkor nézzük is csak meg ezt a fenti mondatot alaposabban, gondolta Sziránó, aki először is igyekezett leszögezni magának, hogy ő bizony toronymagásról szarik ám a jutalomkönyvekre, ezek egyébként is mindig a világ legunalmasabb könyvei, aranyköpések, bölcsességgyűjtemények, filozófiai szótárak, madárhatározók és ifjúsági regények (brrzz, borzongott bele, undorodva), valahol, valamilyen úton-módon a TANÁRI KAR valamely tagjára rámaradt, értéktelen példányok. Nem ez kell. És ha már a kiemelt ez-eknél tartunk. Mi az, hogy ez még önmagában nem elég? Miért, hát mi ő? Valami bohóc? (Az volt. Azaz, az.) És ezek szerint a humán tudományok nem érnek annyit, mint a reálok? És akkor a TANÁRI KAR most mi vagy ők? Hol tetszik állni? És végezetül, és újra és de főként és legfőként, miért nem lehet nekem nyilvánosan, az évvárón jutalomkönyvet kapnom? Szégyellni tetszenek talán?

(Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az évváró utáni rendszeres osztályfőnöki órán – mert majd pont ekkor ne lett volna, kötelező jelleggel –, immáron saját osztálya körében, mondhatni, félhivatalosan, stikában Sziránó aztán bőségesen kapott jutalomkönyveket, a jutalom mennyiségével kompenzálva a nyilvános, protokolláris felvállalás hiányát. És Sziránó végül mindig bele is ment az alkuba – volt más választása? Egy azért mindenképp lett volna, az, hogy ezentúl semmilyen könyvet nem kap, és legalább egy jegyet esik vissza négy-öt tantárgyból. Ezzel valamilyen érthetetlen oknál fogva inkább nem kívánt élni. Most azonban eljött az igazság pillanata, minden eddigi mellőzésnek és kompromisszumnak semmibe foszlik az értelme – ha egyáltalán volt neki –, ha most nem kárpótolják a plakettel.)

Arra azonban sem Sziránó, sem a többiek nem készülhettek fel, hogy mivel igen csúnya, borult, szemerkélő esős idő lett délutánra, Sziránó Általános Iskolája (fennállása óta először és mindmáig utoljára) úgy döntött, az évváró ünnepély elmarad. „A jutalomkönyveket és egyéb elismeréseket az osztályfőnökök osztják ki az osztályfőnöki órák keretében”, reccsent a már ősidők óta használaton kívül lévő iskolarádióból Sonkáné hangja. Sziránóék osztályfőnökét azonban a diszkrétan bekopogó Gabi néni legalább húsz percre elragadta, így az osztály, mit volt mit tenni, várt.

„Tudod, Sziránó, én az utóbbi hónapokban kurvára utáltalak. Tudom, én is. De én akár meg is öltelek volna. Hát ezt... igazán jó tudni” – beszélgetett most Áronnal, akivel mellesleg, tudtán kívül, élete egyik legfontosabb beszélgetését folytatta, mégsem bírt odafigyelni, hanem az ajtót leste, amin bármikor beléphet maga Sonkáné, a küldöncének választott (és ki tudja, végül melyik oldalon álló) Gabi néni, Feri anyukája, egyben az árok osztályfőnöke is, a hiányzó evolúciós láncszem szülő és tanár közt, és végül maga, Sziránó büszkeségtől sugárzó osztályfőnöke, kezében egy kis bársonydobozzal, amit szeretne ezennel ünnepélyesen Sziránónak átadni. „De azt hiszem, ez már elmúlt, szóval végül is barátok vagyunk, úgyhogy mégsem utállak inkább” – mondta Áron, Sziránó azonban csak, láthatóan teljesen zavarodottan „oké”-t bólintott, de már csak az ajtót figyelte, ahol most pontosan az a jelenet játszódott le, amit az előbb elképzelt.

Az az évi Sziránó Általános Iskolája plakettet a legnagyobb titoktartás mellett, amúgy félhivatalosan, stikában Nagy Dániel, Sziránó osztálytársa kapta, mint a rövid – igazgatói helyett csak – osztályfőnöki méltatás kiemelte, az iskola közösségi szellemében játszott, elvitathatatlan szerepe, az iskola életét megannyi emlékezetes pillanattal színesítő egyénisége, a humán és reál tantárgyak terén mutatott, egyaránt figyelemreméltó teljesítménye, de legfőképp a Zrínyi Ilona Matematikaverseny megyei fordulójában elért tizenhetedik helyezése miatt.

Hogy Nagy Dániel eddig mégis hol volt? Hát ott. Mindig a helyén, azaz minden helyen, minden jelenetben. Ott volt most is Sziránó és Áron mellett, ahogy ott volt Sziránó és a többiek életének is e nyolc éve alatt szinte mindenhol. És közben mégis mintha sehol sem lett volna, pusztán derengve valami szellemként, vagy homályos emlékként egy sosem élt emberről. Most, hogy elhangzott a neve, az osztálytársainak (ahogy a későbbiekben a családjának, munkatársainak, néha még tulajdon két lányának és egy fiának is) szinte gondolkodniuk kellett: ki is ez? Ugyanis a világtörténelem során mindössze ebben az egy pillanatban, konkrétan a plakett átvételekor nyert teljes bizonyosságot az emberiség számára, hogy Nagy Dániel valóban létezik, nemcsak valami dézsávü-szerűség, vagy valamiféle kámzsás írói-költői képzelgés

eredménye, hanem élő, lélegző, mozgó emberi lény. A felismerés (amiről a többség mégis szinte tudomást sem vett, és el is feledett azon nyomban) mégis dermesztő lehetett a másodperc törtrészig, Nagy Dániel ugyanis mintha az osztályfőnök varázsszavára („Nagy Dániel”, így hangzottak a varázsszavak) materializálódott volna, ha nem is a semmiből, de legalábbis az előbb ismertetett kétes státusból, mintha csak azért lépett volna elő Sziránó osztályának kollektív tudatalattijának megfelelő rekeszéből, hogy ünnepélyesen és (naná) szerényen átvehesse a neki járó plakettet, majd még egyszer szemérmes, bölcs mosolyával végigmérve bamba társait, újfent visszatérhessen a félhomályba, és semmivé válhasson. Valójában mintha csak visszaállt volna a társai közé, de az emberi szemnek mégis úgy tűnt, eltűnt. Ez utóbbi félmondat végül a maga nyers költőiségében Sziránó egyik, később íróvá lett osztálytársának valamilyen próza és prózavers közt lavírozó, kétes műfajú, színvonalú és indíttatású szövegében kötött ki, bár érthetetlen, hogy hogyan, hiszen már ekkor is – pontosabban hetek múltán, mikor már tudott ilyen finomságokra is gondolni – csak Sziránó fején futott át, ő pedig nem beszélt róla.

„Most már akkor mehetünk?” – kérdezte Feri, aki az imént történetek politikai jelentőségéből mit sem értve, egyszerűen éhes volt, és már nagyon át akarta lépni a negyedik szintet kedvenc számítógépes játékában, ahol éppen középkori lovagokkal mészárolt le más középkori lovagokat, azonban szigorúan csak hétvégén, tavaszi és karácsonyi szünetben, illetve leckeírás után. „Cssspszt!!”, súgta üvöltve édesanyja/az árok osztályfőnöke, Gabi néni, akinek szégyenkező, felháborodott, fiát megvető, dühös tekintetén még az ilyen finomságokat többnyire nem érzékeli Feri is eligazodott ezúttal: ma már biztosan nem lépheti át a négyes szintet. „Tudod mit, inkább dögölj meg”, zárta le Áron Sziránóval folytatott, egész életük során utolsó előtti beszélgetésüket a nagy nehezen meglelt konklúzióval, Sziránó azonban még olyannyira el volt bambulva, hogy csak azt vette észre, hogy Áron egyáltalán mond neki valamit, majd szép lassan arra lett figyelmes, hogy még mindig ugyanúgy és ugyanott állnak Áronnal az ablak felőli és a középső padsor közt, nagyjából a harmadik sornál, tehát, hogy – legalábbis Áron szerint – ez idáig ők még mindvégig a korábban megkezdett beszédhelyzetben voltak.

Hogy egész pontosan mit mondott Áron, csak évekkel később, álmában jutott eszébe, tökéletes pontossággal felidézve (megelevenítve) újra ugyanezt az emléket, csak akkor már egészen más részletek után kutatva, lázas erőlködéssel.

Hogy miért jutott eszükbe Timivel és még pár barátjukkal (Feri és Áron akkor épp nem volt köztük), hogy első gimnazistaévükből mindösszesen két hónap elteltével, november elején már visszatérjenek alma materükbe, a már régen is különösképp utált sulibulik egyikét meglátogatni, hogy miért akartak megint a túlfűtött tornaterem izzadsággal vegyes pacsuliszagú katlanjában, tánc helyett ütemesen bólogatva, kezükben az amúgy méregdrága büféből vett, több száz forint értékű, általuk hozott (!) műanyag poharas Fantával szolidan gesztikulálva feszengeni, ők maguk sem értették teljesen.

Timivel akkor éppen amúgy sem voltak beszélő viszonyban, gondolták, majd itt megtörik a jeget. Ami azt illeti, tényleg megtörték. Timi már messziről integetett a közeledő Sziránónak az iskola előtti padról. „Na, ez még akár jól is elsülhet”, gondolta egykori halálos szerelmén végigtekintve Sziránó, aki láthatóan igencsak heves érdeklődést váltott ki a lányból. Itt érte a hír, méghozzá pont Timitől, és feltehetően az osztályból utolsóként. „Ugyanis azt mondta, vagy üzente, vagy nem tudom, szóval állítólag ő mondta a Ferinek, de lehet, hogy a Feri csak hallotta”, kezdett már a körülmények felvázolásánál belezavarodni szegény Timi, „na mindegy, szóval, hogy a tanárok megüzenték vele, hogy

(TANÁRI) KAR / GABI NÉNI:

NEM SZERETNÉK, HA NAGYON VISSZAJÁRNÁNK AZ ISKOLA KÖRNYÉKÉRE, MERT NEMTOM, BIZTOS CIGIZÜNK, MEG ISZUNK ÉS AKKOR MAJD A KISEBBEK ELTANULJÁK TŐLÜNK”

kerekítette le a mondatot, már amennyire tőle telt.

„Akkor... egyáltalán bemenjünk?” – kérdezte a Timi mellett álldogáló Bori néni sokatmondó hallgatás után.

„”, intett nemet ösztönösen jó autodidakta mártírfejjével Sziránó, és erre mind a kilenc megjelent osztálytárs felállt a padból, és hazaindult. Egyikük zsebében ugyan valóban ott lapult egy szál cigi, de még hónapokig ott is maradt, mivel még nem tudta, melyik végén kell meggyújtani.

Nem telt bele négy hónap, és Gabi néni szörnyülködve hallgatta kisfia beszámolóját az első (és egyben utolsó) bés osztálytalálkozóról, amin ugyanis még az ilyen finomságokat többnyire nem érzékelő Feri számára is föltűnt: a valaha kiváló és kiemelkedő osztály, a Sziránó Általános Iskolájába valaha járt legjobb, egy-két kivétellel minden tagja cigizni és vadul piálni kezdett.

GABI NÉNI / (TANÁRI) KAR:

BORZALMAS. BÁR NE LETT VOLNA IGAZAM!

Sziránó viszont érthetetlen módon az osztálytalálkozón sem jelent meg. Nem is szervezett többé egyet sem.

Kategória: vers, próza

Denumire autor: Nyerges Gábor

Látó Szépirodalmi Folyóirat